

nem, quæ adhibetur cordis auribus; sed etiam discimus ex Evangelio; Christus enim in Evangelio; de Dei gratia, quæ facit nos velle credere, loquitur, cum ait: *Omnis qui audit a Patre et didicit, venit ad me.* Idem Augustinus similia habet in libro de bono perseverantia cap. 14. quem locum citabimus in argumento quarto; idem auctor libro de gratia et libero arbitrio cap. 5. « Ut Paulus, inquit, de cælo vocaretur, et tam magna et efficacissima vocatione converteretur, gratia Dei erat sola, etc. » Hic etiam videmus gratiam fore vocationem.

Quæ autem illa fuerit vocatio, explicat idem Augustinus lib. 1. ad Simplicianum quæst. 2. ad finem, ubi sic ait: « Quid volebat Saulus nisi ut invaderet, et traheret, vinciret et necaret Christianos? quam rabida voluntas? quam furiosa? quam cæca? qui tamen una desuper voce prostratus, occurrente utique tali viso, quo mens illa et voluntas, refracta severitia retorqueretur et corrigeretur ad fidem. » Illa igitur fuit vocatio efficax, inmissio talis visi in mente Pauli, quo ille subito persuaderetur et vellet credere.

Denique idem auctor tract. 26. in Joan. explicans quomodo pater trahat homines ad Christum: « Ramum, inquit, viridem ostendis ovi, et trahis illum; necesse puero demonstrantur et trahitur. » Et mox: « Si ergo ista, quæ inter delicias et voluptates terrenas revelantur amantibus trahunt, quoniam verum est, trahit sua quemque voluptas; non trahit revelatus Christus a Patre? quid enim fortius desiderat anima, quam veritatem? » Hic aperte videmus aptis similitudinibus explicatum, quemadmodum gratia trahat animam, non eam physice determinando, sed invitando, atque alliciendo demonstratis iis, quæ congrua sunt ei qui trahitur.

Alterum argumentum sumitur ex iis locis, in quibus S. Augustinus docet gratiam Dei, quæ facit nos velle, ac per hoc efficax esse, esse gratiam prævenientem et adeo prævenientem, ut sine nobis operetur, proinde esse prævenientem non solum natura, sed aliquando etiam tempore. Hinc enim manifeste sequitur, gratiam efficacem non esse physicam actionem determinantem voluntatem; ea siquidem actio non potest esse prior actu voluntatis humane, nisi prioritate nature; et prioritate nature, non ut significat instans in quo sit illa actio, sed tantum a quo sit: ipsa enim humana volitio, ut sic loquar, ut

a Deo est, dicitur actio Dei, nec intelligi potest, ut in aliquo instanti Deus efficiat illam volitionem, quin intelligatur in eodem instanti illa volitio fieri et esse in nobis, sicut non potest intelligi, ut Deus moveat voluntatem quin illa moveatur. Igitur in epist. 107. « Gratia, inquit, mereatur augeri, ut aucta mereatur et perfici, comitante, non docente; pedissequa, non prævia voluntate. » Et ibidem aliquoties repetit, per gratiam præveniri voluntatem.

Ex qua sententia vidit Calvinus recte colligi, voluntatem a gratia preparari, non autem ita determinari, ut non sit ei liberum assentiri, vel dissentire, et ideo Augustini sententiam nudacter rejecit, sic enim scribit in lib. II. Institutionum cap. 3. § 7. « Sed erunt, inquit, qui concedent voluntatem a bono suo ingenio aversam, sola Domini virtute converti, sic tamen ut præparata, suas deinde in agendo partes habeat, quemadmodum docet Augustinus, omne bonum opus gratiam præcedere, et id comitante, non docente; pedissequa, non prævia voluntate. » Et infra: « Sed quia reformata opus est Domini, hoc perperam homini tribuitur, quod gratiæ prævenienti pedissequa voluntate obsequatur. » Hæc ille.

Idem Augustinus lib. 1. ad Simplicianum quæst. 2. scribit, ipsum velle nostrum, et Dei esse nostrum; Dei, vocando; nostrum, sequendo; ubi hunc vides esse ordinem. Primum Deus vocat, deinde nos vocatione accepta sequimur. Idem Augustinus in libro de gratia et libero arbitrio cap. 5: « Ut apostolus Paulus, inquit, efficacissima vocatione converteretur, gratia Dei erat sola. » Solum vocat gratiam Dei, quia non cooperabatur voluntas humana Deo in illa actione vocandi, quæ præveniebatur et preparabatur, ut vellet converti. Quare in eodem libro cap. 16. ita scribit: « Certum est nos velle cum volumus; sed ille facit ut velimus bonum, de quo dictum est, quod preparatur voluntas a Domino. » Et cap. 17: « Ut velimus sine nobis operatur; cum autem volumus, et sic volumus ut faciamus, nobiscum cooperatur. » Quod antea dixerat, gratia Dei erat sola, nunc explicat per illa verba: « Ut velimus sine nobis operatur. »

Prævenit igitur Deus, et præparat vocando, idque sine nobis. Deinde nos sequimur, non tamen sine ejus auxilio, vocationi assentiendo. Denique in epist. 107. ad Vitalem, explicans illud Peal. 37. « A Domino gressus

hominis diriguntur, et vitam ejus volet. » Observat, primum dictum esse, gressus hominis a Deo dirigi, deinde additum hominem velle: « Quia, ut ipse loquitur, voluntas bona donum Dei est, qui gressus hominis propterea primitus dirigit, ut viam ejus velit. » Itaque primum dirigit Deus gressus, præparans voluntatem interna inspiratione ac suasionem, deinde ipsa voluntas præparata inspirationi ac suasioni, libere volendo assentiatur.

Tertium argumentum sumitur ex omnibus illis locis, quibus capite superiore probavimus, dari gratiam sufficientem distinctam ab efficaci, Nam fieri non potest, ut detur gratia vere sufficiens, quæ simul non sit efficax, si gratia Dei physice determinat voluntatem; ista enim gratia præsentem et operantem, habet homo gratiam efficacem; ista absente, ne sufficientem quidem habet.

Postremum argumentum sumitur ex illis locis, in quibus idem S. Augustinus ostendit unde fiat, ut gratia sit efficax, licet non determinet physice, sed tantum moraliter, per modum suasionis; sunt autem duo loca præcipua. Locus prior est in lib. 1. ad Simplicianum, quæst. 2. « Igitur, inquit, non volentis neque currentis, sed miserentis est Dei, qui hoc modo vocavit, quomodo aptum erat eis, qui secuti sunt vocationem. » Et infra: « Cujus miseretur, sic eum vocat, quomodo scit ei congruere, ut vocentem non respuat. »

Posterior est in lib. II. de bono perseverantia c. 14: « Ex quo apparet, habere quosdam in ipso ingenio divinum naturaliter munus intelligentiæ, quo moveantur ad fidem, si congrua suis mentibus, vel audiant verba, vel signa conspiciant. Et tamen si Dei altiori judicio a perditionis massa non sunt gratiæ predestinatione discreti, nec ipsa ei adhibentur, vel dicta divina vel facta per quæ possent credere, si audirent utique talia vel viderent. »

Præter hæc duo loca, sunt etiam alia, ex quibus hoc idem colligitur, nam in libro de spiritu et littera cap. 34. cum dixisset S. Augustinus, Deum internis inspirationibus agere cum anima ut velit, et hæc de causa ipsam voluntatem bonam esse donum Dei, subjungit: « Jam si ad illam profunditatem scrutandam quisquam nos coarctet, eor illi ita suadetur, ut persuadetur, illi autem non ita duo sola occurrunt interim, quæ respondere placet, o altitudo divitiarum, et, num-

quid iniquitas apud Deum? » Ubi potuisset S. Augustinus respondere uni persuaderi, alteri non ita, quia unus vult assentiri, alter non vult; sed quoniam noverat, posse Deum etiam nolenti assentiri facile persuadere, et ex nolente facere volentem, si vellet ei proponere, quæ scit menti ejus et ingenio congruere; ideo ad arcanum divini consilii retulit dicens: *O altitudo divitiarum.*

Idem Augustinus hoc ipsum satis aperte declarat tract. 26. in Joan. ubi explicat, quomodo Deus trahat homines ad fidem, et faciat eos velle credere, nam quemadmodum pastor trahit ovem cum demonstrat ei ramum viridem, quo scit illam delectari, et pueros parentes alliciunt ostensis nucibus, quæ ætati illi congruunt: sic etiam, Augustini sententia, Deus homines trahit inspiratione interius oblata, qualem scit aptam esse, ut ab eis non respuatur; quomodo lib. 1. ad Simplicianum, quæst. 2. in fine, idem Augustinus scribit, Apostolum Paulum continuo a Deo fuisse conversum, quia fecit, ut tale visum menti ejus occurreret, quale requirebatur, ut mens illa et voluntas refracta severitia, retorqueretur ad fidem.

Denique omnia testimonia in primo argumento allata hæc pertinent. Neque enim intelligi potest, quo pacto gratia efficax consistat in illa interna suasionem, quæ per liberum arbitrium respici potest, et tamen infallibilem effectum habeat, nisi addamus, Deum iis, quos efficaciter et infallibiliter trahere decrevit, eam suasionem adhibere, quam videt congruere ingenio eorum, et quam certo novit ab eis non contemnendam.

CAPUT XIII.

Solvantur objectiones quædam adversus ea, quæ dicta sunt de gratia efficaci.

Occurrunt tria, quæ objici possent adversus ea, quæ in superiore capite disputavimus.

Primum est gratiam efficacem non videri in illustratione et inspiratione, seu vocatione, ac suasionem constitutendam, quod ista omnia ad legem et litteram, non ad gratiam et spiritum pertineant; quid enim interest inter suasionem islam internam, et concionem externam? et tamen externa concio littera est, non spiritus.

Respondeo, multum omnino interesse inter gratiam internam suasionis, et concionem externam; nam concio externa aconvetur auribus corporis, concio interna auribus cordis.

Deinde, concio externa solum proponit obiectum, sed non infundit lumen menti ad illud cognoscendum; ac interna ac divina suasio aliquando proponit obiectum, quod est illi commune cum externa; sæpius autem utitur externa pro instrumento; semper autem lumen infundit, et afflat initium bonæ voluntatis, quod est quasi semen, unde postea oritur fructus voluntatis perfectæ et deliberate; quamvis autem proponere obiectum per se non ad spiritum, sed ad litteram pertinet, tamen ad gratiam pertinet, ut ea lectio, vel concio occurrat, quæ est accommodata hominis ingenio, præsertim si accedat internus Doctor, qui aperiat cor intendere his quæ audiuntur, aut leguntur, ut de Lidia purpuraria loquitur Scriptura, Actor. xvi.

Denique gratia interna non solum excitat per illustrationem et aspirationem boni desiderii, sed etiam adjuvat voluntatem, eique cooperatur etiam physice ad eliciendum actum voluntatis deliberate, quamquam gratia magis dicitur efficax, ut supra demonstravimus, ex illa excitatione, quæ proprie vocatio dici solet, quam ex cooperatione physica. Vide Augustinum in epist. 107. de spiritu et littera cap. 34. et de prædestinatione Sanctorum, cap. 8. in quibus locis aperte tribuit gratiæ et spiritui, ut distinguitur a lege et littera, internam suasionem, quam nos gratiam excitantem appellamus.

Secunda obiectio, si gratia efficax est interna suasio, quæ ita vocatur aliquis, ut aptum est ei, ut vocantem non spernat; gratia sufficiens, ut ab efficaci distinguitur, nihil erit aliud, nisi interna suasio, quæ ita vocatur aliquis, ut aptum ei non est, ut vocantem non spernat. Atqui absurdum videtur, ut Deus vocet aliquem, ut aptum ei non est, ut vocantem non spernat, sive, ut tunc vocet, quando videt non secuturum, et non vocet quando videt secuturum.

Respondeo: certum esse vocari a Deo multos, ut aptum eis non est, ut vocantem non spernant, et eo tempore, quo Deus videt illos non secuturos, et non vocari eo tempore, quo prævidentur secuturi, si vocarentur. Nam Dominus Matth. xi. dicit, Tyrus et Si-

donius poenitentiam acturos fuisse in cinere et cilicio, si ea signa vidissent, quæ Gallæi videbant, qui tamen his visis non convertentur. Itaque Dominus signa fecit coram Gallæis, eosque vocavit, quando vidit eos non convertendos, et noluit signa facere coram Tyrus et Sidonius, eosque vocare quando videbat eos convertendos, si per ea signa vocati fuissent.

Neque dubitari potest, quin ii qui arguntur restitisse Spiritui sancto, Actor. cap. vii. vocati fuerint a Spiritu sancto eo modo et eo tempore, quo videbat eis non aptum esse ut obedirent. Nam vocatos esse, et non obdivisse, certum est, quia aliqui non reprehenderentur, quod Spiritui sancto restitissent: præcivisse autem Spiritum sanctum eos non obedituros, si illo modo et illo tempore vocarentur; nec defuisse Spiritui sancto potentiam, quæ vocare posset eo tempore et modo, quo videbat illos secuturos, quis negare audebit, nisi sapientiam aut potentiam Dei infinitam negare velit? vocavit igitur quomodo et quando vidit non secuturos, et non vocavit quomodo et quando vidit secuturos.

Quod autem Deus facit, absurdum videri non debet, etiamsi causam ignoremus: quamquam in hac re non omnino causam ignoramus, ut ex Augustino colligi potest in epist. 106. et alibi. Deus enim reprobos non vocat, quando videt secuturos, quia non tenetur ita eos vocare, et juste potest deserre, cum natura sint filii iræ. Vocat autem quando videt non secuturos, tum ut ostendatur vis liberi arbitrii, tum propter electos, ut ipsi in perditione aliorum intelligant, quam gratiam acceperint a Deo, qui eos non solum vocavit, sed ita vocavit, ut videbat infallibiliter secuturos. Neque reprobi culpam ullam suæ inobedientiæ in Deum referre possunt, cum non præscientia Dei, sed ipsorum voluntas causa fuerit, ut vocationi non acquiescerent.

Tertia obiectio. Videtur ista explicatio gratiæ sufficientis et efficaciæ, quam nos tradidimus, aut param, aut etiam nihil differre ab opinione illa, quæ efficaciam gratiæ, non tam in ipsa gratia, quam in voluntate humana ponit. Quam opinionem initio superioris capitis refutavimus.

Respondeo, sententiam nostram, quam S. Augustini esse demonstravimus, aliqua in re cum prima illa opinione convenire, sed in multis ab illa discrepare. Convenit enim

in eo, quod utraque sententia gratiam sufficientem et efficacem ponit in auxilio excitante potissimum, non in adjuvante. Sed discrepant inter se, quod prima opinio vult efficaciam gratiæ pendere a voluntate humana, nostra vero, pendere vult a voluntate Dei.

Et, si proponatur questio, utrum si duo homines habeant eandem omnino gratiam excitantem et adjuvantem, saltem in actu primo, et eundem concionatorem audiant, et eadem signa videant: utrum, inquam, fieri possit, ut unus credat, alter non credat. Prima illa opinio respondebit, fieri posse, quia libera voluntas manet, et potest pro arbitrio gratiam sequi, vel ei resistere. Quæ responsio contradicit Apostolo, qui I ad Corinth. iv. prohibet fideli ne infletur adversus infidelem, et rationem reddit, quia fides, quæ eos discernit, est donum Dei, quod illi est datum, et alteri non est datum. « Quis enim, inquit, te discernit? quid habes quod non accepisti; si accepisti, quid gloriaris quasi non accepisti? »

At nostra sententia respondebit, posse quidem fieri, ut duo homines eadem interna motione accepta eundem concionatorem audiant, et eadem signa videant, et unus credat, alter non credat; tamen non posse fieri, ut si eandem omnino gratiam excitantem duo homines accipiant, unus credat, alter non credat. Si quidem ad gratiam non solum pertinet motio, sive excitatio interna, sed circumstantia loci, temporis, personæ, etc. Si enim eadem motione accepta unus credit, alter non credit, sine dubio unus accepit motionem eo modo, loco et tempore, quo Deus prævidit ejus ingenio congruere, alter non ita accepit; ac per hoc longe majorem habuit Dei gratiam, is qui credit, quam qui non credit. Qui enim non credidit, habuit gratiam per quam posset credere; qui autem credidit, habuit gratiam quæ posset et vellet credere. Tunc enim Deus in nobis operatur vel, cum ita vocat, ut videt secuturos. Et ideo venon potest fidelis adversus infidelem gloriari aut inflari, quia qui eum principaliter discernit ab infideli, non est ipse per liberum arbitrium, sed Deus per gratiam efficacem, quam ei dedit et alteri non dedit. Vide Augustinum libro de prædestinatione Sanctorum cap. 5.

Dices, si ponamus id quod ponit Augusti-

nus lib. 12. de Civit. Dei cap. 6. duos videlect in omnibus pares, tentatos eadem tentatione, eodem modo, loco, tempore, et æque affectos, et tamen unus resistat, alter cadat; nonne causa diversitatis referenda erit in liberum arbitrium? ut eo loco refert Augustinus: nam sine dubio etiam gratia fuit æqualis, si vocatio data est utrique eodem modo, loco, et tempore, et cum essent æque affecti, alioqui non fuissent in omnibus pares.

Respondeo: causam diversitatis referendam esse in liberum arbitrium, ut Augustinus eo loco recte probat, sed non primam causam: nam prima causa manet, et potest pro arbitrio gratiam sequi, vel ei resistere. Quæ responsio contradicit Apostolo, qui I ad Corinth. iv. prohibet fideli ne infletur adversus infidelem, et rationem reddit, quia fides, quæ eos discernit, est donum Dei, quod illi est datum, et alteri non est datum. « Quis enim, inquit, te discernit? quid habes quod non accepisti; si accepisti, quid gloriaris quasi non accepisti? »

• CAPUT XIV.

Quæ sit proprie gratiæ operans.

De sexta partitione gratiæ in operantem et cooperantem, non levis est questio, quam sane peperit obscuritas verborum S. Augustini, a quo eam partitionem Theologi acceperunt, et Apostoli Pauli, unde eam Augustinus accepit. Apostoli verba sunt in epist. ad Philippenses cap. n. *Deus est, qui operatur in vobis velle et perficere, pro bona voluntate* (1). Quæ verba sic explicat Augustinus in libro de gratiæ et libero arbitrio cap. xvii. « Ipse ut velimus, operatur incipiens, qui volentibus cooperatur perficiens. » Et mox: « Ut velimus, sine nobis operatur; cum autem volumus, et sicut volumus, ut faciamus nobiscum cooperatur. » Multa sunt hujus partitionis expositiones.

Primum enim Theologi Scholastici, gratiam operantem vocant ipsam habitum gratiæ, ut formaliter nos justos et gratos Deo facit; id enim Deus in nobis sine nobis facit. Gratiam cooperantem esse volunt eundem habitum, ut operis meritorii principium est; cum enim opera dona facimus, non sola gratia operatur in nobis, sed et nos ipsi vere operamur.

Hæc doctrina verissima est, et eam inferius suo loco adversus hæreticos propugna-

(1) Philip. II. 13.

himus; sed tamen non proprie partitio gratiæ operantis et cooperantis, ut ab Apostolo et Augustino accepta est, ad habitum gratiæ, sed potius ad auxilium speciale pertinere videtur. Neque enim Apostolus et Augustinus tribuunt gratiæ operanti, ut faciat hominem iustum, sed ut faciat eum velle et desiderare iustitiam; neque efficientia sive operatio proprie dici potest id, quod gratia non efficiens, sed formaliter facit.

Est igitur alia explicatio, quod gratia operans non distinguatur a gratia excitante, neque cooperans ab adjuvante; et quia gratia excitans, inspirat initium quoddam bonæ voluntatis, ad quod non libere concurrimus; gratia adjuvans iuvat ad assensum præstandum et eligendum, quod Deus inspiravit, in quo plane liberi sumus: ideo dictum esse voluntatores huius sententiæ, Deum in nobis sine nobis efficere ut velimus, nobiscum autem cooperari eum volumus: ubi per illud, « ut velimus » intelligunt imperfectum et indeliberatum desiderium; per illud « cum volumus », intelligunt perfectam et deliberatam electionem.

Hæc explicatio non videtur satisfacere verbis Apostoli et S. Augustini; uterque enim tribuit gratiæ operanti, tamquam effectum proprium, non illud velle indeliberatum et imperfectum sed velle deliberatum, unde opera bona nascuntur: « Deus (inquit Apostolus) operatur in nobis velle et perficere. » Ubi non distinguitur velle indeliberatum a velle deliberato, sed voluntas ab executione. Et S. Augustinus: « Ut velimus, inquit, sine nobis operatur, cum autem volumus, et sic volumus ut operemur, nobiscum cooperatur. » Ubi cooperatio adiungitur operi nostro ex perfecta, ac per hoc, deliberata voluntate procedenti.

Alia explicatio aliorum est, gratiam operantem esse eam, quæ tribuit actum internum, cooperantem quæ tribuit externum. Quæ videtur esse S. Thomæ in 1. 2. quæst. 111. art. 2.

Sed non videtur requiri gratia aliqua specialis ad actum externum; ubi enim aliquid efficere volumus, membra corporis ad nutum obediunt, et ideo S. Augustinus in eodem libro de gratia et libero arbitrio cap. 16. dicit, petendum esse a Deo, ut tantum velimus, quantum necesse est, ut volendo faciamus et cap. 17. dicit, eos qui volunt mandata servare, et non possunt, ideo non posse, quia pravam habent voluntatem. Et

breviter, in utroque capite hoc docet, posita efficaci voluntate, nullam remanere difficultatem; itaque sufficit auxilium generate ad opus externum perficiendum, quod auxilium non dicitur proprie gratia, neque operans, neque cooperans.

Dicendum igitur est, gratiam operantem illam esse, quæ efficit in homine primum actum deliberatæ voluntatis, qualis est conversio, sive ab infidelitate ad fidem; sive a peccatis cæteris ad penitentiam: gratiam vero cooperantem esse illam, quæ efficit consequentes actus voluntatis, quales sunt, vellet orare, velle quærere sacerdotem, velle bona opera facere, et alii similes. Quos continuo sequuntur actus externi, ita ut gratia operans nihil sit aliud, nisi auxilium speciale efficace respectu primi actus voluntatis; gratia vero cooperans sit auxilium speciale respectu actuum sequentium.

Sed questio est, eaque non levis, quomodo sit intelligendum, quod S. Augustinus ait, « primum actum deliberatæ voluntatis fieri sine nobis. Quomodo enim fit sine nobis, quod nostra libera deliberatione et electione efficitur. Neque enim audiendi sunt Lutherani et Calvinistæ, qui contendunt actus bonos internos ita fieri sine nobis, ut nos sint actus liberi arbitrii; neque nos eos proprie facimus, sed immissis a Deo necessario recipimus. Hunc enim errorem postea suo loco copiose refellemus.

Neque dubitari potest quin ista eorum sententia alienissima sit a mente S. Augustini, de cuius verbis nunc laboramus. Nam in lib. 1. ad Simplic. quæst. 2: « Ut velimus, inquit, et suum esse voluit, et nostrum, suum vocando, nostrum sequendo. » Item lib. 11. contra duas epistolas Pelagianorum cap. 8: « Homo, inquit, præparat eor, non tamen sine adiutorio Dei, qui tangit eor. » Et paulo post: « Quamvis nisi adjuvante illo, sine quo possumus facere, os non possumus aperire, tamenos aperimus illius adiumento, et opere nostro; nam quid est præparare eor et os asperire, nisi voluntatem parare? » Item tract. 72 in Joan.: « Credenti in eum qui iustificat impium, deputatur ejus fides ad iustitiam, in hoc opere facimus opera Christi, quia et ipsum credere in Christum opus est Christi. Hoc operatur in nobis non tamen sine nobis. » Item in eodem loco: « Operanti in se Christo cooperatur homo ad salutem æternam ac justificationem suam. » Hæc ille. Non igitur dubitari potest,

quia S. Augustinus nihil commune habuerit cum sententia hæreticorum, qui nos passive tantum concurrere existimant ad actus pietatis internos.

Cæterum si hæc ita se habent, questio initio proposita magis jam implicata videtur; nam ex eodem Augustino audivimus, ipsum, ut velimus, Deum operari sine nobis, et non operari sine nobis, Deum solum id operari, et nos ei cooperari; et alia, quæ pugnancia esse videtur.

Igitur observandum est, Deum secundum quoddam genus causæ, esse moventem respectu ipsius velle deliberati, et voluntatem non esse moventem, sed tantum motam; cum tamen secundum aliud causæ genus, ad eundem actum volendi producendum Deus concurrat ut movens, voluntas autem tum ut mota, tum ut movens, et ideo utrumque verum esse, Deum operari ipsum velle deliberatum sine nobis, et non operari sine nobis.

Nam si consideremus causam efficientem et physicam illius actus, ea non solum est Deus per auxilium speciale, sed etiam voluntas per liberum arbitrium et hoc modo illud velle, est Dei et nostrum, et nos in cooperamur Deo, et Deus illud operatur non sine nobis, ut S. Augustinus loquitur in locis paulo ante adductis contra hæreticos.

At si consideremus causam illius ejusdem actus moralem, id est, causam moventem suadendo, hortando, consulendo, ea solum est Deus; voluntas autem secundum hoc genus causæ non est movens, sed tantum mota. Non enim ipsa se voluntas impellit suadendo et hortando, ut velit quod non vult, sed Deus per inspirationes suas intus animæ loquens, ei suadet et persuadet, ut velit. Hæc est igitur gratia operans, quæ prævenit conatum, et industriam nostram, et operatur ut velimus, quod antea volebamus, sine nobis operantibus ut velimus, non tamen sine nobis velle consentientibus dum volumus.

Atque hinc intelligemus, cur ad primum actum voluntatis tantum, requiratur gratia operans, ad reliquos autem non sit necessaria operans, sed cooperans; nam posteaquam cepimus velle converti ad Deum, jam nos ipsi non tantum per liberum arbitrium producimus Deo juvante reliquos actus, sed etiam nos incitamus et impellimus, Deo cooperante, ad eos.

Ac ut corporali similitudine rem illustremus, sit aliquis cui expedit navigare in orientem, et tamen nolit id facere; si quis

ad eum accedat, eique multis allatis rationibus tandem persuadeat, et de nolente volentem faciat; deinde ubi eum velle navigare cognoverit, procuret illi navem, pecunias et cætera, quæ navigantibus sunt necessaria; is profecto vere dicere poterit, ego solus feci, ut iste navigationem suscipere vellet; nam etiamsi alter rationes allatas audierit, atque apud se expenderit, et tandem assensum præberit; non tamen ipse sibi persuasit, neque se ipse movit, sed amicus ejus illum movit eique persuasit.

Cæterum quod attinet ad executionem voluntatis, non potest amicus ille dicere: Ego solus detuli istum in orientem, sed solum ego illum adjuvi, et cooperatus sum ut commode navigaret. Siquidem ille qui ab amico persuasus navigaret decrevit, sine dubio non sibi ipse definit, sed cogitare cepit, quid facto opus esset, et conatum atque industriam adhibere ad futuram navigationem.

Hanc esse veram hujus distinctionis explanationem ex ipso Augustino colligi potest. Nam in lib. de gratia et libero arbitrio cap. 5. sic loquitur: « Ut Apostolus Paulus de cælo vocaretur, et tam magna et efficacissima vocatione converteretur; gratia Dei erat sola, quia merita ejus erant magna, sed mala. » Ubi soli gratiæ tribuitur conversio B. Pauli, ac per hoc fuit illa gratia operans, non quia Paulus concurreret libere consentiendo, et per liberum arbitrium actum illum conversionis active producendo, sed quia merita ejus erant magna sed mala, id est, quia non præcesserat ante conversionem ullum meritum, sive studium, aut conatus ad conversionem; solet enim Augustinus meritum appellare quemlibet actum bonum, ratione cuius aliquid aliud accipimus; ut perspicuum est ex epist. 105. et 106. ubi dicit, solam fidem dari sine ullo merito præcedente, quia eam nullus bonus actus præcedit; remissionem vero peccatorum non dari sine merito, quia fides orando illam meretur. Itaque in libro de gratia et libero arbitrio, cap. 14: « Fides, inquit, et non petita conceditur, ut ei petenti alia concedatur. » Et paulo ante dixerat, se fidem appellare voluntatem credendi.

Itaque gratia operans est, quæ facit nos velle credere, quia id in nobis fit sine nobis petentibus, ac multo minus laborantibus et conantibus; gratia cooperans est, quæ facit nos velle orare, jejunare, eleemosynas dare, et Sacramenta requirere, quia, id non fit nisi

conatu atque industria nostra cooperante. Hinc idem Augustinus in eodem libro cap. 17. non dicit, Deum operari, velle nostrum sine nobis, sed operari, ut velimus sine nobis, nos enim cooperamur Deo volendo, id est, libere producendo actum volendi, sed non cooperamur faciendo ut velimus. Quia non ipsi nos movemus, et incitamus ad volendum, sed ipse solus interna inspiratione nos movet atque impellit.

Fortasse etiam sanctus Thomas non est alienus ab hac expositione; quamvis enim loco citato 1. 2. quæst. 111. art. 2. retulerit gratiam operantem ad actum internum, cooperantem ad externum; tamen probabile est, per internum actum cum intellexisse primum internum, per externum autem intellexisse alios consequentes, quos externi sequuntur. Nam in eodem articulo docuit, gratiam operantem necessariam esse in conversione,

cum voluntas primo de mala sit bona, et ibidem docuit, gratiam cooperantem esse necessariam ad actus exteriores, quia illi fieri non possunt, nisi Deus confirmet voluntatem in bono et præbeat facultatem bene operandi.

Non igitur S. Thomas voluit, gratiam cooperantem simpliciter referri ad actus exteriores, sed ad interiores, ut ex iis pendunt exteriores, et hoc modo cum B. Paulus dicit Deum operari in nobis velle et perficere, per vocem, « perficere », non est intelligenda sola executio externa, sed iam interna quam externa opera, que nascuntur ex primo actu voluntatis. Et cum S. Augustinus scribit Deum operari in nobis ut velimus, cooperari autem cum ita volumus ut faciamus, per illud, « faciamus », non est accipienda actio tantum externa, sed etiam opus internum ut oratio, contritio etc.

CONTROVRSIARUM

DE GRATIA ET LIBERO ARBITRIO

LIBER SECUNDUS

CAPUT PRIMUM.

Proponitur questio, an auxilium sufficiens omnibus detur.

Expeditis questionibus circa partitiones gratiæ, tractanda est gravis illa controversia, de communicatione gratiæ et prædestinatione divina, videlicet an gratia sufficiens ad salutem detur omnibus hominibus, et, si ita sit, quomodo salvetur gratuite prædestinationis veritas. Cujus controversiæ explicatio omnino necessaria est ad sequentes disputationes, de libertate arbitrii et gratiæ necessitate. Sunt autem due sententiæ contrariæ de proposita questione, inter quas media incedit veritas.

Prima sententiæ Pelagianorum est, et eorum qui Pelagianis in Gallia occulte favent, Fausti, Cassiani et aliorum. Docet hæc sententiæ, gratiam Dei omnibus hominibus paratam esse, modo ipsi eam petere et excipere velint, posse autem unumquemque ex viribus liberi arbitrii sine alia præveniente gratia, ipsam gratiam expetere, invocare, excipere. Refert hanc sententiæ sive potius heresim S. Augustinus in lib. 1. ad Bonifacium contra duas epistolas Pelagianorum cap. ult. et in epist. 106 et 107. et in lib. de prædestin. Sanctor. cap. 1. et 2. eandem referunt Hilarius et Prosper in epistolis ad Augustinum, et Petrus Diaconus in libro de incarnatione et gratia Christi, cap. ult.

Alterâ sententiæ priori contrariæ est eorum

omnium, qui non agnoscent distinctionem inter auxilium efficax et sufficiens, in quorum numero sunt Lutherus in assertione art. 36. et Calvinus lib. III. Instit. c. 22. §. 10. et cap. 24. §. 15. et 16. hi enim docent multis deesse sufficiens auxilium ad salutem, omnibus iis videlicet, qui non a massa perditionis divina prædestinatione discreti.

Inter has contrariâs pugnantisque sententiâs incedunt Theologi Catholici quam plurimi, ac fere omnes, qui docent omnibus hominibus pro loco et tempore sufficiens auxilium non deesse, et tamen sine præveniente gratia, neminem posse gratiam desiderare, petere, vel accipere. Vide Alexandrum Alensem in 3. par. Summæ, quæst. 60 memb. 5. art. 3. Albertum Magnum in 2. sentent. dist. 28. art. 1. S. Thomam in 1. 2. quæst. 109. art. 8. ad 1. et in lib. III. contra Gentiles cap. 139. S. Bonaventuram in 2. sentent. dist. 28. art. 1. quæst. 3. Scotum in 1. sent. dist. 46. et ex recentioribus Adrianum Pappam in quæst. 3. de penit. Joannem Rossensem in refutatione art. 36. Franciscum Ferrarient. in comment. lib. III. contra Gentiles cap. 139. Joannem Driedonem in lib. de captivitate, et redempt. generis humani tract. 5. Ruardum Tapperum in explicatione articuli de libero arbitrio, Dominicum a Soto lib. 1. de natura et gratia cap. 15. et 18. Andream Vegam lib. XIII. super Concilium Tridentinum cap. 13.

Quoniam autem explicatio propositæ questionis multa continet capita, neque una responsione absolvi potest, per aliquot propositiones reat totam expedire conabimur.